

Пам'ятник Кобзареві в Конотопі. Фото Зої Шалівської. Її допис читайте на стор. 3

Донецькій школі № 111 бути!

27 березня 2012 року Донецький апеляційний адміністративний суд залишив без задоволення апеляційну скаргу Донецької міської ради на постанову Ворошиловського районного суду міста Донецька від 30 січня 2012 року. Визнано позовні вимоги батьків до Донецької міської ради про скасування її ліквідаційного рішення. Коротко і зрозуміло це звучить так: українській школі № 111 бути!

26 судових засідань у Ворошиловському райсуді та 2 — в апеляційно-адміністративному пройшли батьки, аби відстояти права дітей навчатися державною українською мовою.

29 березня відбудеться засідання апеляційно-адміністративного суду щодо Макіївських українських шкіл.

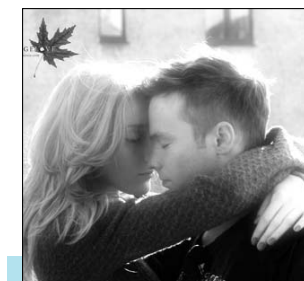
Розповідь про всі перипетії судового протистояння читайте у наступному числі “Слова Прогресу” в інтерв'ю помічника-консультанта народного депутата України П. М. Мовчана, заступника голови ДОО ВУТ “Прогрес” ім. Тараса Шевченка Марії Василівни Олійник.

УКРАЇНСЬКИЙ ПРОМЕТЕЇЗМ

4-5

МОЛОДЕ КІНО

14-15

● ЛИСТ ЧИТАЧА — ДО ДРУКУ!

Марія МЕЛЬНИК,
с.мт. Муровані Курилівці Вінницької обл.

За останній оберіг

Дорога редакціє, берегине незалежності України! Щотижня чекаю Вашу газету, бо “Слово Прогресу” зігриває надією на зміцнення самостійності нашої держави. Живемо ніби під Дамокловим мечем: в лютий ненависті до українства проросійські, прорадянські сили, яким ми дозволили обвести себе навколо пальця, душять наше материнське слово, перелицьовують історію на свою користь, з корінням виривають нашу пам'ять про славних дідів і прадідів. З екранів телевізора і по радіо тільки й чуєш двомовні діалоги, як у Штепселя й Тарапуньки. То були улюблені гумористи, ми ними захоплювалися, а в сучасних двомовних передачах лише підступність, камінь за пазухою, фарисейство і лицемірство, бажання упокорити нас. Чому не зриваємо полуди з очей і не роздивимося, що втрачаємо українську мову, а разом із нею втрачимо незалежність, окремішність, загубимо самі себе, зникнемо, як обри, що згадуються у “Повісті временних літ”. Тож рятуймо свою мову — наш останній оберіг, разом із нею і свою державу!

Маємо ж дар Божий — українське слово, що грає всіма барвами веселки. Прислухаймося, яке лагідне й гостре, влучне й дотепне, погрозливе й спасенне воно. Народжувалося в устах наших пращурів, передавалось із покоління в покоління як естафета, як святий заповіт, із ним — мрії, пошуки щастя, честь і совість народу. Цей найцінніший духовний спадок торкнеться нашого серця тільки через отче і материнське слово. Та чи бережемо цей скарб? Часто з досадою і болем спостерігаємо: не встигла вийти молода людина за околицю, їй уже “по-руськи какає здобней”, і хизується скаліченою, спотвореною російсько-українською.

Тоді цурається свого імені, даного при хрещенні: себе і знайомих називають не Наталкою, Дмитром, Олексієм, а Наташею, Дімою, Альошею. І прізвища зросійшують, наче вони родом і не з України: Гончар, Гринь, Дуб, Лебідь стають Гончаровим, Гриньовим, Дубовим, Лебедєвим. Коли почалося це відступництво? Десь у XVI—XVII століттях, коли під ярмом гнобителів усе українське топталось, принижувалося, паплюжилось, коли нещасному рабу хотілося скинути озоружну лямку, що до крові намуляла шию, хотілося вибитися із нужди за будь-яку ціну, навіть відмовившись від свого роду. Чи міг принижений і зневажений відстоювати честь і гідність? У переважній більшості — ні. На безхліб'ї одна думка — утамувати голод. Земне тяжіння сильніше, ніж стремління в небо — звідси тягнувся ланцюжок яничарства. Найстрашніше, коли діти зрікаються матері. Чи не тому Сталін організував голодомор? Знав, що пошуки шматка хліба — то вічне заковування високих помислів у ланцюги: хіба голодний думатиме про красу та багатство рідної мови? Коли під час війни танки рівняли села з землею, то ще довго після війни збайдужілі люди терпіли нестатки, злидні, повторюючи: “Аби тільки не було війни...” Репресивний сталінський режим не лише був незаслуженою карою для невинних селян у 20—30-ті роки XX ст. — він пригнічував розвиток нашої національної культури: українців засилало в Сибір, де вони масово гинули, а росіян посилало в Україну на керівні посади. Чи могли такі очільники піклуватися про нашу культуру? Радянська влада й армійську службу використовувала для русифікації: українські хлопці служили по всій Росії, а російські по всій Україні.

І наші бійці поверталися додому, шпарко розмовляючи російською, а росіяни братньою не промовляли і слова, одружувалися із нашими дівчатами й залишалися в Україні. Русифікаторську політику проводили приховано, завуальовано, але ефективно. Був час, коли викладанню російської мови на відміну від української надавали пільги: зарплатню учителям збільшували на 15 %, школи краще забезпечували методичними й навчальними посібниками, ігровим матеріалом, технічними засобами. Неважко здогадатися, що такі пільги мали велике значення для престижу російської мови, для зросійщення народів, що були у складі Радянського Союзу.

У ті роки були ще передумови для популяризації російської мови: сільська молодь України намагалася вирватися з колгоспу у місто — з непосильної брудної праці за будь-яку ціну на фабрики і заводи або хоч залишитися на військовій службі, а там російська мова була домінуючою, тож заради оплачуваної роботи, державного житла українці забували рідну мову. Так з'являлись Івани-Забудьки та Михайли-Незгадайли, байдужі сироти, у яких завжди була хата скраю. В тій обшарпаній хаті на узбіччі залишаємося ми, бідні, безробітні, не захищені на своїй, окупованій зайдами державі; убогі, бо втрачаємо найцінніший спадок предків, останній свій оберіг — мову. А повз гордо крокують у щасливе майбутнє народи Європи, пишуться національною мовою, рідним словом, культурою. А ми? Ніби почули перші слова тільки з чужого репродуктора, ніби нас зозуля підкинула в сусіднє гніздо. Може, й так.

Закінчення на стор. 3

“Чим більше часу минає від дня скорботної дати, тим краще усвідомлюємо неперевершену духовну велич і подвижництво В. Чорновола”.

У день сумних роковин

Анатолій КОВАЛЬЧУК,
голова Бориспільського об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка

25 березня поминали Вячеслава Чорновола, славного сина України, завзятого й непохитного борця за її волю, голову Народного руху України, народного депутата трьох скликань, Героя України, полум'яного публіциста й мислителя. Вшанування Великому Українцю відбулися на Черкащині — його малій Батьківщині, на Байковому кладовищі Києва, а також у нас, на Бориспільщині, коло пам'ятного хреста на місці його трагічної смерті 1999 року.

Цього весняного дня багато

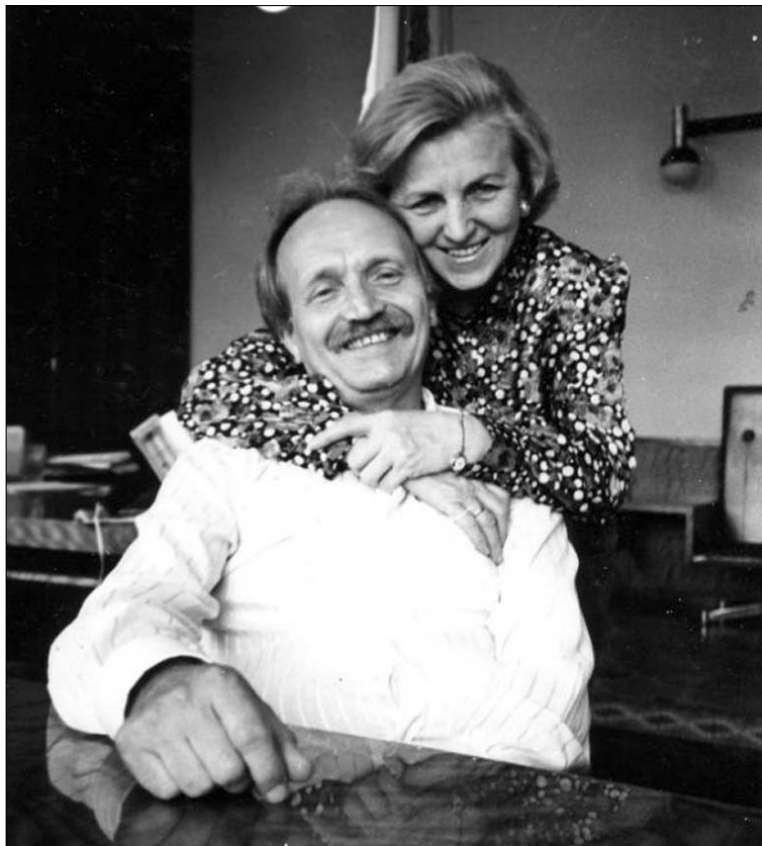
українців пригадують найяскравіші події з життя В. Чорновола. Його свідомий вибір шляхетної, великої мети — тернистий шлях відкритої і підпільної боротьби за незалежність України; важкі жорна комуністичної репресивної системи, жорстоке покарання трьома термінами ув'язнення й відлучення на довгі 15 років від громадсько-політичного життя, позбавлення можливості позачензурного читання й писання; на 53-му році життя — триумфальний злет до вершин української політики і всенародного визнання; на жаль, лише 9 років участі у творенні омріяної України. І весь цей останній період життя — постійне перебування на

вістрі подій. Сотні глибоко аргументованих промов у Верховній Раді, полум'яних виступів на багатотисячних мітингах, на з'їздах і конференціях, книги, статті, інтерв'ю, численні поїздки Україною й зустрічі з мільйонами людей. Шалений темп виснажливої праці без відпочинку й жалю до себе дається взнаки — у результаті три інфаркти, два з них перенесені на ногах. Далі — несподівана і загадкова загибель, велелюдний похорон, якого ще не бачив Київ... Під час тієї скорботної події її учасники, що за покликком серця з'їхалися до Києва з усіх областей, із сумом констатували: “За тобою, Чорноволе, вся Україна плаче!”

Чим більше часу минає від дня скорботної дати, тим краще усвідомлюємо неперевершену духовну велич і подвижництво, героїзм і мужність, постійну готовність до самопожертви, відсутність страху перед поневіряннями задля святої України — риси, які впродовж багатьох років за всіх обставин демонстрував В. Чорновіл у важкій, багатогранній боротьбі за свободу Вітчизни. Це була людина високоморальна, гуманна, чиста, правильна, романтична, доброзичлива, але безкомпромісна, коли йшлося про інтереси Батьківщини. Для України й світу він був і назавжди залишиться найяскравішим символом буремної епохи революційних подій кінця 1980—початку 1990-х років. На прикладі короткого подвижницького життя В. Чорновола та аналізу тодішньої і нинішньої ситуації бачимо, що, на жаль, в Україні справдився класичний принцип політики: революції задумують романтики, здійснюють — фанатики, а їхніми плодами найчастіше користуються негідники.

В'ячеслав Чорновіл, якби він досі був серед нас, не мирився б із тими кривдами, яких зазнає український народ на рідній землі, і разом з іншими чесними політиками гуртував би здорові сили до протистояння знахабнілим представникам пекельної темряви.

Люди з гарячим патріотичним

серцем, непогамовним революційним духом, такі, як В'ячеслав Чорновіл, Степан Бандера, Тарас Шевченко, Іван Франко, Богдан Хмельницький народжуються нечасто, живуть мало, але встигають зробити дуже багато. Великі справи їхнього короткого яскравого життя стають дороговказом для сучасників і наступних поколінь.

Тому, поминаючи В'ячеслава Чорновола у день його загибелі, в рік 75-річчя з дня народження, говоримо: “Повернися, Чорноволе! Надихни всіх ослаблених духом і зневірених на великі звершення й остаточну велику перемогу!”

P.S. Кримінальна справа за фактом загибелі В. Чорновола перебуває у провадженні Бориспільського міськрайонного суду. Кошиному водієві злочасного КА-МАЗу В. Куделі як підсудному, що визнає свою вину, інкримінується скоєння злочину, передбаченого частиною 3 статті 286 КК України “Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами”. Хоча друзі загиблого стверджують, що він став жертвою не випадкової дорожньо-транспортної пригоди, а добре спланованого терористичного акту.

Померла Атена Пашко — дружина В'ячеслава Чорновола

12 березня 2012 року відійшла у вічність відома поетеса, громадська діячка, учасниця українського правозахисного руху, дружина й соратниця В'ячеслава Чорновола Атена Василівна Пашко. Самовіддана жінка, вона прожила складне і мужнє життя.

Народжена в патріотичній родині, вона вже у 7-му класі писала повстанські вірші, передавала їх до УПА (на кілька з них створено пісні), у 12-річному віці носила секретні матеріали з рідного села Пруси (тепер Бистриця на Дрогобищині) до сусіднього Бикова. Переїхавши в 60-х роках до Львова, мала широке коло спілкування з українською інтелігенцією з-поміж шістдесятників.

За виступи на оборону репресованих діячів української культури неодноразово зазнавала утисків і мала заборону на друк своїх творів, пережила обшуки, звіль-

нення з роботи й ув'язнення. 1969—1972 рр. брала участь у виданні підпільного журналу “Український вісник”.

Із 1980-х років поезія Атени Пашко друкувалася за кордоном. З її книжок — найвідоміші збірки поезій “На перехрестях” (Мюнхен, “Сучасність”, 1989), “На вістрі свічки” (Балтимор-Торонто, “Смолооскип”, 1991), “Лезо моєї стежки” (Київ, “Смолооскип”, 2007). Атена Пашко — Голова Союзу Українок (з 1991 р.), багатолітній член Політради і Проводу Народного руху України (з 1991 р.), Президент Міжнародного благодійного фонду В'ячеслава Чорновола (з 1999 р.), який вивчає, популяризує й увічне пам'ять славетного Героя України, зокрема виданням 10-томника його “Творів”.

Вона була прекрасною, ніжною і турботливою дочкою і матір'ю, надійним другом і товаришкою, для неї, як і для В'ячеслава Чорновола, Україна була понад усе.

Висловлюємо своє глибоке співчуття у цьому безмірному горі родині й близьким. Спи спокійно, наша подруго, наша сестро! Вічна Тобі пам'ять! Україна схилиє перед Тобою свої жалобні прапори.

Лесь Танюк, Неллі Корнієнко, Ярослав Кендзьор, Михайло Косів, Євген Сверстюк, Лідія Григорович, Іван Стойко, Надія та Осип Зінкевичі, Михайло Горинь, Валентина Чорновіл, Марія Гель, Ірина та Ігор Калинці, Стефанія Шабатура, Ганна Садовська, Микола Плахотнюк, Люба і Мирослав Мариновичі, Таміла і Микола Матусевичі, Василь Овсієнко, Оксана і Зорян Попадюки, Ростислава Федак, Орислава Хомик, Ольга Возниця, Зоряна Білик, Ірина Лозинська, Оксана Танюк, Ростислав Семків, Олександр Зарецький

Центральне правління ВУТ “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка, редакція “Слова Просвіти”, всі просвітяни України глибоко сумують разом із друзями, близькими і рідними Атени Василівни Пашко, відомої громадської діячки, правозахисниці, поетеси. Їм'я цієї жінки-патріотки, її громадсько-політична діяльність назавжди залишиться на скрижалях історії незалежної України. Любов і мир Вам, пані Атено, і вічна пам'ять.

Добрим словом згадаймо Миколу Шудрю

27 березня 2012 року відійшов у засвіти заслужений діяч мистецтв України, лауреат Національної премії України імені Т. Шевченка, премій ім. Г. Сковороди, “Незалежність”, “Золоте перо”, відомий письменник і кінорежисер, почесний член “Просвіти” **Микола Архипович ШУДРЯ**.

За його сценаріями знято понад 120 кінострічок — художніх і документальних, зокрема “Відкрий себе” і “Тарас”. Літературознавчі розвідки й есе, повісті й романи, нариси й переклади М. А. Шудрі присвячені українському світові духовності й культури, наснажені любов'ю й увагою до визначних постатей О. Довженка, Г. Сковороди, Л.

Курбаса, Ю. Яновського, Г. Тютюнника та ін.

Народжений на Полтавщині 5 січня 1935 року, Микола Архипович прожив 77 літ, у дитинстві позначених війною і лихоліттям, обдарованих яскравою студентською юністю, вщерть наповнених наполегливою дослідницькою і літературною працею. До останніх днів працював над рукописами, підготував до друку сходовинівський фотокнигу “Наш першорозум”, упорядкував і видав листування Бориса Мозолецького.

Вічна пам'ять і небесний спочинок Вам, Друже! Нехай пухом стелиться рідна українська земля.

Висловлюємо глибокі і ширі співчуття рідним і близьким покійного.

Центральне правління ВУТ “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка

У вінок шани Йосифа Сліпого

Тетяна БІДЗІЛЯ,
м. Бережани Тернопільської обл.

Цього року Тернопілля гідно вшанує 120-ту річницю від дня народження визначного українського церковного діяча, Патріарха УГКЦ, кардинала Йосифа Сліпого. Чимало важливих змістовних заходів пройшло й на Бережанщині. Протягом лютого-березня у краєзнавчому музеї була виставка сакрального мистецтва та церковної атрибутики, портрети видатних душпастирів, зокрема й Патріарха. Тут також демонструвався фільм про Й. Сліпого, у презентації якого брали участь отець-декан Михайло Бугай, отець-настоятель Церкви Пресвятої Трійці Іван Хрептак, отець Василь Онишук.

Декаду пам'яті Патріарха Й. Сліпого проводили Музей сак-

рального мистецтва та історії церкви, що в підпорядкуванні Державного історико-архітектурного заповідника в м. Бережани, та Церква Пресвятої Трійці. На базі місцевого агротехнічного інституту було проведено науково-пізнавальну конференцію “Патріарх Йосиф Сліпий — символ нескореного духу”, на якій виступали священники, науковці, музейники, педагоги, молоді. Присутні мали можливість оглянути виставки праць Йосифа Сліпого та книг про його життєвий подвиг. Велике зацікавлення викликають експозиції залу Й. Сліпого в Музеї сакрального мистецтва та історії церкви. Тут є унікальні експонати, які зібрав племінник Богдана Лепкого, меценат д-р Роман Смик (Чикаго, США) і передав у Бережани.

Микола ПШЕНИЧНИЙ,
м. Дубно Рівненської обл.

«В безсмертя також повні очі сліз...»

Такого прекрасного, незвичного, нестандартного, воістину творчого заходу місто Дубно ще не проводило. У центральному скверіку, біля нового фонтана й лавочки для закоханих півтори години звучала поезія. Та ще яка! Ліни Костенко. Бо цього сонячного беззвездного дня був її День народження.

Коли Ліні Василівні на найвищому державному рівні присвоїли високе й горде звання лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка за неповторну “Марусю Чурай”, дубенці теж щиро привітали улюблену поетесу, адже в цьому талановитому романі у віршах ідеться і про наш край. Згадаймо хоча б один із монологів Івана Іскри: “Вночі я втік. Лишатись було згубно. // Зубами якось руки розв’язав. // А тих усіх, три тисячі, під Дубном // Ярема-князь добити наказав...”

Народилася Ліна Василівна 19 березня 1930 року в місті Ржищеві на Київщині в учительській сім’ї. Батько зазнав репресій сталінського режиму. Закінчила з відзнакою Літературний інститут імені О. М. Горького у Москві. Авторка збірок “Проміння землі” (1957), “Вітрила” (1958), “Мандрівки серця” (1961), “Над берегами вічної ріки” (1977), “Неповторність” (1980), “Маруся Чурай” (1979, 1982), “Скіфська баба” (сербохорватською мовою,

1981), “Сад нетанучих скульптур” (1987), “Бузиновий цар” (1987), “Вибране” (1989)... Останніми роками побачили світ такі книжки, як “Берестечко”, “Річка Геракліта”, роман “Записки українського самашедшого”.

...Натхненно звучали поезії Л. Костенко у виконанні школярів, гімназистів, студентів, які представляли всі навчальні заклади міста. Відкриваючи ці Костенківські читання, заступник мера Олександр Карп’юк наголосив на тому, що Ліна Василівна неодноразово була в Дубні, зокрема і під час велелюдних урочистостей, присвячених 900-річчю літописного града над рікою Іквою.

Нею багато написано, багато прожито, багато пережито. Особливо під час так званої “духовної еміграції” (1961—1977), коли брала якнайактивнішу участь в акціях протесту, голодуваннях, виступах на захист політв’язнів. 1963 року за повелінням КДБ розсіпано набір збірки “Зоряний інтеграл”. Перед цим вийшов друком її кіносценарій “Перевірте свої годинники”, почалися зйомки фільму, який протягом 1966—1967 років зазнавав нищівної несправедливої критики на пленумах Спілки кінематографістів України, після чого поетеса відмовилася від авторства касетованого до невпізнання сцена-

Фото Ксенії Гладішевої

рію. 1972-го знищено набір книжки “Княжа гора”.

Справжнє визнання прийшло вже в незалежній Україні. Хоча ще 1990 року в США відбувся Всесвітній конгрес “Ліна Костенко — поет і мислитель”. За італійськомовним том “Інкрустації” нагороджена Міжнародною літературною премією імені Ф. Петрарки. 1999 року отримала Диплом почесного доктора Національного університету “Києво-Могилянська академія”. Перший лауреат Міжнародної літературно-мистецької премії імені Олени Теліги. 2001-го Національна спілка письменників України висунула її кандидатуру на Нобелів-

ську премію в галузі літератури.

Є ще один вельми цікавий зв’язок творчості поетеси із Дубенщиною. 1989 року в центральному міському письменницькому видавництві “Мастацька література” шеститисячним накладом побачив світ “гістарычны раман у вершах” Ліни Костенко “Маруся Чурай” у прекрасному перекладі посестри по духу і перу з міста Белаазьорськ Брестської області Ніни Матяш, яка саме за це була удостоєна почесного звання лауреата Дубенської Міжнародної літературно-мистецької премії імені Авеніра Коломийця. Як дорожчій реліквію, маю вдома на книжковій полиці цей

ошатний томик із дарчим написом: “Міколе Пшаніччану з калядніми зычэньнямі дабра, сьвятла, вышніні душэунай і духоунай, песньні. Ніна Мацяш. 6.01.90”. А нижче — незабутній автограф Ліни Костенко вельми специфічним і неповторним (“Поезія — це завжди неповторність, якийсь безсмертний дотик до душі”) почерком, узятий у неї на якомусь київському письменницькому з’їзді, де мені теж довелося бути делегатом від “марнотратителів пера і чорнила” Рівненської області.

Із нагоди цього справжнього Свята поезії у Дубні вийшов кольоровий буклет, прикрашений світлинами нашої видатної сучасниці, фоторепродукціями її книжок, біографічними даними, а ще — афоризмами з творів Ліни Костенко. Наприклад: “В Червонону книгу запишіть поетів, поети теж зникають на землі!”, “Великий або дволикий. Середини тут нема”, “В безсмертя також повні очі сліз”, “Страшні слова, коли вони мовчать”, “Мужчина формується не тоді, коли затуляється щитом, а тоді, коли піднімає меч”, “Душа пройшла всі стадії печалі. Тепер уже сміятися пора”, “Віддай людині крихітку себе. За це душа поповнюється світлом”, “На старих фотографіях всі молоді”... Вона — теж. Завжди!

Сакральне і побутове

Уляна ВОЛКОВСЬКА
Фото Олесь ДМИТРЕНКА

Калейдоскоп народної культури і життя складається з плетива релігії, побуту, прадавніх вірувань. А селянське мистецтво яскраво віддзеркалює процес перетікання духовного в звичаєве і навпаки, яке в народі майже непомітне. Та ще з радянського часу так повелося, що народне мистецтво — вторинне, “нікому не потрібне”, яке аж ніяк не можна порівнювати з академічними творами, і яке часто сприймається на рівні іронії. Та чи так це насправді? Новий проект “Sacrum/Profanum” переконливо заперечує цю думку. Він уперше у вітчизняній виставковій практиці торкається теми взаємодії духовного і звичаєвого, сакрального і профанного (спрощено-примітивно-

ного музею народної архітектури та побуту України.

— Ми назвали виставку латинськими термінами “Sacrum/Profanum”, бо це дуже важливі й актуальні поняття європейської філософії, які стосуються сакрального й побутового в культурі та релігії. Не випадково ця виставка — шана збирачам творів народного мистецтва та місцю, в якому перебуваємо. Ми піднімаємо українську народну культуру, українське народне малярство на європейський рівень, — розповів куратор проекту Валерій Сахарук.

Перед очима — справжнє розмаїття сюжетів, тем, образів. Виставлені ікони і портрети людей, сільські пейзажі переважно кінця XIX—початку XX століття. Твори Панаса Ярмоленка, Юрія Бірюкова, Івана Лисенка та інших. Оце сакральне й побутове поєднане у творах дивовижним чином. Так, у ликах із народних ікон (“Богородиця Печерська”, “Богородиця з немовлям”, “Богородиця Провідниця”, “Богородиця з дитям”) можна побачити

звичайних людей — маму з дитиною, а в портретах простих селян, зокрема у картинах “Сільська родина”, “Мати і дочка” Панаса Ярмоленка, — святих. Цікаво й те, що ця експозиція вибудована за правилами експонування професійних картин. Зазвичай ми звикли до картин в інтер’єрі. А на цій виставці можна уперше споглядати наївне народне малярство як абсолютно самодостатню річ, без жодних декорів. Картини високохудожні, але й сама удосконалена форма їхньої подачі виховує шанувальників мистецтва. Таке враження, наче перебуваєш у справжній галереї, де зустрілися дух старовини й сучасності.

За словами директора НЦНК “Музей Івана Гончара” Петра Гончара, наступні виставки доведуть актуальність народного мистецтва та народної культури: “Це високе мистецтво, яке на межі “вчора—завтра”. У народному малярстві більше формальних ознак, ніж в академічному, і тільки професійні художники, вивчаючи народне мистецтво, почали знаходити свої форми. Я щороку знаходжу дедалі нові прояви цієї культури. У роботах — духовна чистота, висока культура, любов до життя, щирість подачі... Ми пройнялися і збагатилися тонкими аспектами цих творів”.

го), священного й повсякденного, якими наповнені твори народного мистецтва. Основу експозиції виставкового проекту становлять ікони й народні картини зі збірки Національного центру народної культури “Музей Івана Гончара”, започатковані на межі 50—60-х років XX століття, твори з фондів Національного музею українського народного декоративного мистецтва і Національ-

Молоді, красиві, талановиті!

Так французькі глядачі висловлювалися про артистів після перегляду гастрольного спектаклю “Жізель” Одеського академічного театру опери та балету й додавали: “Оце і є справжня балетна трупа!” А ще вони у захваті так гучно тупотіли ногами, що ця звичка французів спочатку шокувала наших артистів.

Сергій ГОРИЦВІТ,
Одеса

Гастрольне турне тривало майже два місяці. За цей час українські танцюристи у тридцяти французьких містах дали сорок шість вистав “Жізель” Адольфа Адана. Разом із молодими одеськими солістами виступали четверо киян із Національного театру опери та балету ім. Т. Шевченка. Партію Мірти виконували Аліна Хилько і Тетяна Афанюгіна, а партію Ганса одесит Дмитро Шарай.

Підсумовуючи гастролі, головний балетмейстер театру заслужений артист РФ Юрій Васюченко зазначив, що зарубіжна публіка приймала колектив із великим захопленням. На одну з перших вистав було запрошено експертів із балету, аби вони оцінили майстерність наших танцюристів. І парижанам, і представникам лондонського Королівського оперного театру “Ковент Гарден” дуже сподобалася постановка та виконавська манера українського балету з Одеси. Загалом, наш балет дуже популярний у французів. Тож є сподівання, що наступного року українські танцюристи знову радуватимуть французів.

На думку Юрія Васюченка, Одеський театр має оновити спектаклі, які обов’язково повинні бути в репертуарі. Це “Ле-

бедине озеро”, “Спляча красуня”, “Баядерка”, “Корсар”, “Дон Кіхот”, а вже потім братися за нові постановки. Водночас слід подбати про високий творчий і технічний рівень артистів балету. Театр має намір залучити до постановки таких відомих балетмейстерів, як Май Мурдма з Естонії, Георгій Ковтун із Санкт-Петербурга, Раду Поклітару, який створив театр “Київ модерн-балет”.

Зараз Одеський оперний веде перемовини про гастролі в Китаї, які мають відбутися у грудні—січні. Там покажуть “Лебедине озеро” і “Лускунчика”. А найближчими днями на рідній сцені пройде гала-концерт “Феєрія балету”, створена силами молодих солістів і хореографів театру. Це своєрідний “карт-бланш” для театральної молоді, де кожен має шанс уповні показати, на що здатний.

Молоде кіно України: інтимність як стиль

Лариса БРЮХОВЕЦЬКА, головний редактор журналу “Кіно-Театр”, керівник центру кінематографічних студій Національного університету “Києво-Могилянська академія”

Ітиметься про молодих, які, за поодиноким винятком, працюють як незалежні режисери. Таке явище, як незалежне кіно, нове для України. Виникло воно, можна сказати, на хвилі Помаранчевої революції. Тоді вийшло аж три повнометражні картини однієї тематики — “Помаранчеве небо” Олександра Кириєнка, “Прорвемось!” Івана Кравчишина і “Оранж лав” Алана Бадоева. Та розгорнути старт у довгу дистанцію вдалося не всім — Кириєнко зняв ще кілька фільмів із російськими акторами, які були в прокаті (“Інді”, “Страх ілю-

Багатообіцяючий дебют Валентина Васяновича (режисер мав престижну нагороду в Клемон-Феррані за короткометражку “Проти сонця”), який стартував тоді ж, фінішу ніяк не дістанеться. А Тарас Томенко, що надовго зупинився на стадії сценарію, здається, зійшов із дистанції. Тому сьогодні картину **українського молодого кіно** формують стрічки короткого метра.

Короткий формат, з одного боку, має переваги: він недорогий і дає певну ілюзію кінематографічної діяльності (ледь не щодня в Києві відбуваються фестивалі короткометражних фільмів), але з другого — звукує сферу впливу і можливість виходу до широкого глядача. Знявши короткий метр, який дивиться коло друзів, молоді виставляють його на якомусь із сайтів, у кращому разі посилають

“Крос”

узьке виробництво), який 2011 року здобув “Золоту пальмову гілку” в номінації короткометражного кіно. Та оскільки про обидва вже чимало писали, зупинимося на менш відомих чотирьох документальних і одній ігровій картині.

Інтимність як стиль молодих чи не найяскравіше виявилася у стрічці Максима Васяновича “Мама померла в суботу на кухні” (2009). Півстоліття тому у фільмі “Як у дзеркалі” Інгмар Бергман висловив сумнів, чи має право митець втручатися у сферу таємниці іншої людини так, як це робить герой фільму Давид. За цей час міра відвертості зростає дуже помітно. Та згадався той сумнів у зв’язку з фільмом Максима Васяновича. Молодий документаліст занурився у приватне і світське життя свого батька, аби якомога скрупульозніше, до найменших дрібниць, його зафіксувати. Безперечно, спостерігати за близькою людиною легше: звично бути з нею вдома, у концертних буднях, у спілкуванні з колегами. Отже, щось на межі з “реаліті-шоу”. Максим фіксував тривалий час, очевидно, батько не заперечував, хоча, мабуть, не зовсім затишно жити під пильним поглядом кінооб’єктива. З показаного ненав’язливо вирінає думка про творчу кар’єру цієї людини, яка могла б скластися, адже батько мріяв стати диригентом великого симфонічного оркестру і навіть дістав запрошення навчатися в консерваторії, але не судилося — він не зміг покинути на якийсь час родину, малих дітей — тож і залишився в обласній філармонії, де й працював усе життя. Був людиною веселою й енергійною, за це його шанували і любили.

Фільм цікавий насамперед як портрет. Звичайно, він тільки виграв би, якби менше було проходів, які відволікають від образу, розріджують кінематографічний час. Загалом же режисер переміг у двобої з неабияким обсягом ма-

теріалу, надавши йому цілісності. Відбувається кінематографічне диво: фільм викликає роздуми про сенс людського життя і проблему самореалізації обдарованої людини. На відміну від Бергмана, перед українським документалістом етичної проблеми не виникало — сьогодні йому важливіше було досягнути правдивості.

Досвід Максима цінний: обравши шлях незалежного кінематографіста, він шукав гроші й таки зумів переконати зарубіжних інвесторів. Фільм добре оцінили професійні глядачі, це підтверджує гран-прі престижного КФ документального кіно із захисту прав людини (Київ, 2010). Але вже третій рік режисер шукає можливості зняти наступний фільм — хто його профінансує, поки невідомо.

На спостереженні інтимних

Відчувається його фах, та оскільки кошти на ігровий фільм знайти в Україні дуже важко, то Роман Бондарчук виявляє свою творчу фантазію в документі. Він легко почуватися в стихії “життя зненацька” — так вибудував свого ігрового “Таксиста”, це бачимо і в “Поліні”. Фільми схожі за стилістикою, тому важко провести межу між документом і творчою фантазією, між героєм вигаданим і реальним.

Випускниця майстерні Валентина Марченка Інна Павлічук у документальному фільмі “Kairos” (Національна кінематека, 2008) історію двох відомих людей — лікаря Ольги Богомолець і фотографа Ігоря Гайдая — розгортає значно впевненіше, адже йдеться про яскравих особистостей, захоплених справою свого життя, реалізованих та успішних. Тому атмосфери натяків чи чогось недоомовленого тут немає.

Ольга Вадимівна Богомолець — спадкоємиця славетного лікарського роду — розповідає про свою родину, про навчання в медичному інституті, раннє заміжжя і народження дитини всупереч волі чоловіка, з яким невдовзі розлучилася. Нині її старший син уже дорослий. А найменший “квіточці” усього три роки. В Ольги четверо дітей. Камера Юрія Мещерякова спостерігає за щасливою мамою з дітьми. Ольга Богомолець — творець власної долі і як фахівець, і як співачка, і як колекціонер, і як громадський

“Оранж лав”

зій”), Кравчишин переробив свій фільм і запропонував на МКФ у Карлових Варах, щодо Бадоева, то ЗМІ повідомляли про його роботу над кліпами. Була ще “Штольня” з претензією на “перший в Україні фільм жаків” і з потужним піаром, було ще щось, але згадати, що саме, важко. Молоді, які утвердили свою майстерність на початку 2000-х (Ганна Яровенко з чудовою “Кіноманією”, Вікторія Мельникова з філософською трилогією про музику в житті людини), після економічної кризи осені 2008-го працюють на телеканалі і, здається, перестали думати про кіно. Тарас Ткаченко, що в дипломній роботі виявив рідкісний талант комедіографа, зняв ігровий повнометражний “Право на Надію”, тепер працює в кіно документальному (фільм “Святослав Гординський”, студія “Кінематографіст”).

Зі свого боку Державна служба кіно 2007 року обнадіяла глядачів, що за державний коштом найближчим часом буде знято шість повнометражних дебютів, але до економічної кризи встигли зняти тільки двоє — Марина Кондратьєва та Валерій Ямбурський, проте обидва фільми виявилися невдалими. Сергія Лозницю, що також входив до цієї шістки, яким не повертається називати українським режисером — живе в Німеччині, зняв російсько-німецько-українську копродукцію “Щастя моє” російською мовою, з російськими акторами і про російську дійсність.

на МКФ — і цим задовольняються. Схоже, що вони остаточно перейдуть у віртуальну сферу. Але якщо кінематограф інших країн живе повноцінним життям (прокат, масштабні фестивалі, ринок DVD), то в нас тішаються життям віртуальним. Дуже хотілося б, щоб молоді з таким становищем не мирилися.

Фільми, про які йтиметься, створені незалежними режисерами, і лише один є дебютом за державний коштом. Цікаво те, що молоді перестали сподіватися на ласку держави, їм вдається самостійно знаходити кошти або в своїй країні, або за кордоном. Окремі українські стрічки стали помітними, скажімо, “Кров” Ірини Правило за твором Нодара Думбадзе, знята у Грузії, куди авторка вклала половину власних коштів, а також “Крос” Марини Вроди (спільне українсько-фран-

“Kairos”

“Мама померла в суботу на кухні”

подробщиць і на позиції невтручання у дійсність базує свій документальний фільм “Поліна” і Роман Бондарчук — випускник майстерні Юрія Ілленка. Сім років тому за свою дипломну роботу “Таксист”, де показано сучасне життя і не дуже привабливий світ сучасної людини, здобув приз на “Кінотаврі”.

“Поліна” — фільм для міжнародного проекту, оплаченого Францією і Латвією, в якому зібрано портрети молодих людей, що виростили в часи державної незалежності в країнах СНД. Початок стрічки — мотив материнства через оголену натуру — фото жінки, яка чекає дитину. Ще не підкріплена умотивованість початкових кадрів, може бути під питанням, але, зрештою, переконує себе, що це цікаво як прийом. Потім бачимо новонароджену, і нарешті дівчинку-підлітка, яка навчається грати на саксофоні, робить успіхи і виступає в концертах. Це Поліна, яка живе в Херсоні й уславилася тим, що дуже добре грає на різних інструментах. Режисер відходить від трафаретів портретного жанру.

Завдяки їй ми бачимо у фільмі приклад вражаючого протистояння гуманістичної місії, діяльного добра, яке зцілює і фізичні недуги, і людську душу, псевдозначущості красування амбітних і галасливих політиків.

Якщо б Інна Павлічук обмежилася тільки портретним жанром, фільм також був би вдалим — завдяки його героям. Але він став до певної міри кінопортретом нашої дійсності. Епізод, знятий на телебаченні перед початком прямого ефіру, в якому бере участь Богомолець, і самої передачі, стислий, у тканині фільму є однією з багатьох ліній. Зате він влучно розкриває суть тих, для кого позірні мішура затілила сенс професійної політики — робити добро для своєї держави, її громадян. Так само вражає епізод, знятий у жіночій в’язниці, де Богомолець виступала з концертом, аби морально підтримати жінок.

Час життя обох героїв дуже продуктивний — Ігор Гайдай не тільки фотографує людей, а й ділиться цікавими думками, творчими принципами, теоретичними засадами мистецтва фотографії.

Сьогодні фотографування — буденна річ, адже цифрова техніка легка і доступна у користуванні. Але при тому творчість майстрів фотографії цінується високо. Гайдай здобув популярність як майстер, що увічнює звичайних українців.

Дві сюжетні лінії. Герої далекі один від одного, працюють у різ-

Війну включено в інтимний стан молодого людини як спосіб порятунку від такого собі неврозу. Однак думки про смерть і реальність самої смерті — це різні речі, й письменник це влучно розкриває. Бажаний момент настає досить швидко — письменник глибоко і правдиво передає стан Олесья перед лицем смерті. Ось

фільмі — уже немає закомплексовано-аморфного хлопця, він переконаний і непоступливий, морально перемагає комісара, який намагався на нього вплинути світоглядно. Комісар наказує його розстріляти, а перед тим психічно тероризує. Змінюється акцент — драматизм уже не тільки в тому, що Олесья мають розстріляти, а й у тому, що залучають до розстрілу того іншого хлопця (цього в оповіданні не було), який без зайвих сумнівів перейшов від гайдамаків до більшовиків. Той бере гвинтівку і стріляє в Олесья. Але постріл був холостим, Олесья залишається жити. На цьому фільм завершується. Отже, маємо колізію актуальну: про українців, які готові стріляти один в одного на радість ворогам.

Молоді режисери нині практично не звертаються до літературних творів. На попередній прем'єрі фільму в кіноклубі НаУКМА Роман Сінчук сказав, що не хотів братися за цей сценарій — йому не сподобався герой, що ние, але йому запропонували, тож вирішив використати шанс. У процесі зйомок стало цікаво, і вся група захопилася роботою. Самостійно вибудувана колізія, свобода акторів, а також те, що, відійшовши від першоджерела, режисер, на щастя, не спотворив його, дають підстави вважати дебют успішним і обнадійливим.

Іван Канівець (випускник майстерні Василя Вітра) займається історичною документалі-

“Кров”

тикою. Його фільм “Тризуб Нептуна” — дивовижний зразок просвітницького кіно. Дивовижний, тому що, по-перше, зняв його незалежний режисер. По-друге, зняла молода людина, яка хоче пізнавати історію своєї країни. Маємо пізнавальну історію, що спирається на документальні спогади очевидця про українізацію чорноморського флоту в Севастополі 1917—1918 років і про те, як влада УНР не скористалася з цієї українізації. Канівець обрав тему про створення українського флоту, адже тема Севастополя ак-

туальна для України й сьогодні. Те, що відбулося в Севастополі, має нас цікавити. Радянські історики добре попрацювали, щоб ніхто нічого про це не знав.

У цій екранній розповіді вдало застосовано комп'ютерну графіку, є багато невідомої кінохроніки, яку Канівець вдало здобути в закордонних кіноархівах. Фільм зігрітий особистим ставленням до зображуваного, хоча воно відверто і не виявлене. Залишається загадкою, як, ніким не підтриманий фінансово, молодий режисер зумів зняти цю стрічку. Нині він працює над картиною “Українська революція” — документальною екранізацією спогадів Всеволода Петріва. Але для завершення цієї роботи потребує фінансової підтримки. Як відомо, світ не без добрих людей, тож не виключено, що читачі “Слова Просвіти” підтримають патріотичні, благородні наміри Івана Канівця.

Отже, є фільми, є рух, є національна ідентичність. Кіно, хоч би як ігнорувала його влада, існує. Усупереч усьому. Адже тільки рабська свідомість байдуже сприймає те, що їй нав'язують, а на наших кіно- й телеекранах це чуже і неясне. Але є чимало глядачів, зголоднілих за українським кіно. І якщо вони захочуть переглянути згадані фільми, то можуть звертатися до автора статті, аби дізнатися координати молодих режисерів.

“Гайдамака”

них сферах, але за законом композиції у фіналі вони перетинаються: Ігор Гайдай у своєму ательє фотографує родину Богомольців.

У доторку до пекучих проблем проявився соціальний темперамент режисера, виражений кінематографічною мовою, мовою документа й художнього узагальнення.

Тридцятихвилинний фільм “Гайдамака” Романа Сінчука (випускника майстерні Ярослава Ланчака) шойно побачив світ в об'єднанні “Дебют” на кіностудії ім. О. Довженка. Це екранізація оповідання Валер'яна Підмогильного за сценарієм, який написав Леонід Череватенко. В оповіданні розкривається внутрішній світ юнака, звичайного гімназиста, який переживає болісне розчарування — і в собі, і в людях, які, як йому здається, його ігнорують. Такі гострі психічні напруження знайомі багатьом. Олесья — так звали хлопця — страждає комплексом неповноцінності, не вийшло з нього красеня, худий і незграбний. Він не бачить виходу з цього душевного стану і врешті вирішує покінчити з життям. І для цього є нагода — піти в діючу армію, в гайдамаки з переконанням, що там уб'ють.

такий твір з глибокою екзистенційною проблемою.

Преамбула ця для нагадування: передати на екрані внутрішній стан надзвичайно складно. Є два шляхи — або вдатися до внутрішнього монологу, який звучить за кадром, але має супроводжувати якусь реальну дію. Або шукати візуальних відповідників для вираження психології героя, а це завдання карколомне і дає дуже мало шансів на успіх.

Дебютант обрав третій шлях — перевів внутрішню колізію в зовнішню дію. Олесья ще з одним хлопцем приходять до загону гайдамаків, і командир посилав їх копати могили для загиблих. Це завдання не вичуже нічого доброго, і справді, в село, де герої стрічки сподівалися дістати вечерю і нічліг, їх не пустили. Вночі у покинутому, занедбаному будинку на них напали більшовики, ватажків розстріляли, інших повели в губчека. Олесья натер ноги, йти далі не міг, і оскільки свідомо шукав не порятунку, а загибелі, то кинув червоноармійцям: “Убивайте, душогиби!” Проте іздовий виявився милосердним і поклав худенького хлопчину на воза поверх прикритих трупів. Допит Олесья в губчека взято з оповідання і він стає ключовим у

Адмиральський броненосний корабль “Георгій Побєдоносєць”

“Тризуб Нептуна”

Тарас КОВАЛЬСЬКИЙ,
Київ

Гаваї в українських координатах

Незважаючи на поширене переконання, що “кіно — вигадка, яка не впливає безпосередньо на навколишнє життя”, інколи хочеться посперечатися. Надто тоді, коли особливо чітко проступають чужі паралелі. Ось нещодавно у Київському будинку кіно переглянув два фільми з Великобританії та США: як вони нагадали про Україну!

До речі, подібні кінопокази відбуваються в Київському будинку кіно щонеділі. Їхній організатор і незмінний коментатор — директор програм Міжнародного кінофестивалю “Крок”, кінознавець, секретар Спілки кінематографістів України Алік Шпилюк. Російською мовою (зауважте: не англійською чи французькою) він ненав'язливо і зі знанням справи веде глядачів шляхами кіномистецтва.

Повія Тамара (актриса Ірина Потапенко) з фільму “Реванш”

Отож фільм “Ромовий щоденник” (2011 р., режисер Брюс Робінсон). Це екранізація однойменного автобіографічного твору Хантера С. Томпсона, автора новел та передвіборних статей-оповідань часів президентів Кеннеді та Ніксона у США. Фільм — про Пуерто-Ріко 1960 року. Острівна держава — під боком у США: звідти понаїжджала сила туристів, військових, господарників та газетярів. Місцеві мешканці — “масовка”, якій вказують на її місце брутальним словом чи зброєю. “Це шизофренічна країна: дві мови...”, — говорить колега головному героєві. А той (у виконанні Джонні Делпа) переконується в навколишніх волаючих протиріччях, так схожих на його внутрішній стан “ромового щоденника” (постійного оп'яніння).

Наступний фільм — “Нащадки” (2011 р., режисер Александер Пейн). Актор Джордж Клуні наприкінці фільму зізнається: ми, велика родина, нащадки гавайської принцеси, “навіть гавайської не знаємо”, говоримо англійською і ризикуємо продати родинний спадок — остан-

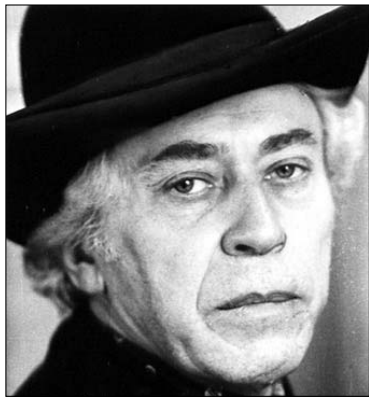
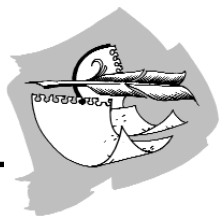
ню недоторкану ділянку землі на Гавайських островах. До цих роздумів і зізнань героя фільму підштовхнула повільна смерть дружини, яка після травми впала у коматозний стан і була відключена від систем підтримання життя (згідно з її ж заповітом).

Але трапляються фільми, де про Україну говориться прямо. Пишучи ці спостереження, я випадково переглянув кінострічку австрійського режисера Готца Шпільмана “Реванш” (2008 р.). Сценарій крутиться навколо повії Тамари (акторка Ірина Потапенко), яка спілкується винятково російською та німецькою. Ця молода жінка у вирішальний момент

перевірки документів відповідає поліціантові: “Паспорт у друга... Я з України”. (Треба сказати, що “любов” російського кінематографа до перонажа “повія-українка” незбагненними(?) шляхами перекочувала тепер і до західноєвропейського). Далі вона разом з партнером тікає на авто й гине від кулі. Поліціант же байдуже розповідає колегам: жінка була чи з Росії, чи з Румунії...

Австрійці, зображені у фільмі “Реванш”, живуть у центрі власного Всесвіту — провінційно-сімейних проблем: старий чоловік не йде в лікарню через відданість коровам та дровам, молодші намагаються налагодити особисте життя. Для них єдиний “посол” України — повія Тамара.

Такі фільми нагадують про те, що українська мова — цінність. Нею можна розмовляти, а можна тільки знати, що вона взагалі є (цей вислів чув від поета Василя Довжика). А ще багатьом громадянам України за кордоном доводиться бути “вітринами” чи “вітрилами” цієї землі. Щодо іноземців, то вони не дуже шанують одноманітно-тьмяні “вітрини” чи чужі “вітрила”, а якщо й хочуть дізнатися більше, то насамперед про себе...

Упорядник і автор
літературно-критичних розвідок
лауреат Національної премії
ім. Т. Шевченка
Володимир БАЗИЛЕВСЬКИЙ

Тепер я скрізь,
де світло і любов.

П. Филипович

Поетія Павла Филиповича не
вирізняється ні яскравою
образністю, ні оригінальністю

технічних прийомів, завдяки
яким безпомилково вгадується той
чи той поет. Поетика його мовби
розмита і живилася багатьма го-
лосами. Передусім французьких і
російських символістів. Це, влас-
не, можна сказати й про інших
неокласиків, але з суттєвою по-
правкою: долаючи впливи, вони
твердішим кроком ішли до своєї
самості.

Полеміст і проникливий лі-
тературний критик, Павло Фи-
липович напрочуд гостро відчу-
вав ауру відштовхування того чи
того поета і завжди доказово ар-
гументував свої міркування
уривками з чужих текстів. Не
розводився тільки про відштов-
хування власні, а може, й неясно
їх усвідомлював, що незрідка
трапляється з людьми ґрунто-
вої освіти. А людиною він був
начитаною, добре знав західно-
європейську літературу, перекла-
дав французьких і латинських
поетів. Як і всі неокласики, по-
чинав із російських віршів, дру-
кувався (з 19-ти років!) у мос-

Павло ФИЛИПОВИЧ (1891–1937)

Світлом і любов'ю

ковських і петербурзьких журна-
лах і навіть перша його україн-
ська збірка "Земля і вітер" вий-
шла під подвійним прізвищем
Филипович-Зорев.

Ще в студентські літа напи-
сав значну за обсягом роботу
про Баратинського, поета, який
започаткував ту лінію росій-
ської поезії, що сягнула свого
піку у творах Тютчева. Це пев-
ною мірою промовляє і про ньо-
го самого. Про його схильність
до споглядання, роздумливості,
урівноваженої емоції, негучної
інтонації.

Між неокласиків Филипо-
вич-поет обділений увагою чи не

найбільше. Чому так сталося,
прояснив В. Державин, автор
найглибшої статті, йому присвя-
ченої: "Філософська лірика ніко-
ли не правила за загальноповажа-
ний жанр в українському пись-
менстві".

У своєму часі Филипович ви-
явився чужим духовно "спроле-
таризованим шаром читацтва".
Ім були ближчі, за словами кри-
тика, "безглузді екстраваганції"
на зразок М. Семенка і В. Полі-
щука і "поет епохи", "літератур-
но нікчемний і ментально примі-
тивний В. Сосюра — ідеальний
речник малограмотного літера-
турного "висуванства".

За всіх крайнощів цих сен-
тенцій, акцент Державина не-
спростовний: філософська ліри-
ка досі перебуває на периферії
зацікавленості. Це, можливо,
найпереконливіший доказ ано-
мальності еволюційного шляху
українського письменства, спри-
чиненого аномаліями історії. У
полемічному спротиві Державин
назвав Филиповича великим по-
етом-мислителем, хоча цілком
міг обійтися без цього ризикова-
ного епітета. І те ніскільки б не
відбилося на репутації поета вже
хоча б тому, що мислителі на
неживлених поетичних ґрунтах
явище поодинокі. Для Держави-

І хтось пливе і хоче
Спіймати моє стерно.
Голодне око ночі
Заглянуло в вікно.

*Як страшно!.. Людське серце
До краю обідніло.*

П. Тичина

Коли летять, як сиві зграї,
Такі скупі і сірі дні,
Коли сама земля вмирає,
І в небі не горять огні, —

Коли кругом старці й каліки,
І обідніло серце вкрай,
Забудь і ти, забудь навіки
Мій біль і горе, і одчай.

І те, що всі мої надії,
Любов і пристрасть, і хвали
Лиш тягарем чужої мрії
Для тебе, ніжною, були.

Минеться все, уже минає.
Змінюся я, і ти не та.
Над нами вічність пролітає,
Шляхи безкраї заміта.

І я уже не маю сили
Тебе забути, відійти.
Я чую тільки голос милий,
Я бачу світ, бо в світі — ти.

Синіє сніг, і стеляться розмови,
Мов ніжні тіні ясних вечорів.
Дивлюсь на Вас і бачу темні брови,
І легко нам, і знаєте давно Ви,
Які слова сказати я хотів.

Звичайна ніч, і вулиці, якими
Ходили ми і вчора, і торік,
Збігаються, немов банальні рими,
І пролилась над нами і над ними
Знайомо тиша срібносяйних рік.

І ми йдемо, випадком і недбало
Вітаючи і небо, й ліхтарі,
І нам здається, що простору мало
Чудному серцю, котре забажало
Якоїсь невідомої зорі.

Але мовчать і місяць, і будови,
Панує ніч, і стежим ми самі,
Як в нас палають заклики любові,

Як таємничо стеляться розмови
Між блих вулиць сонної зими.

Я ждав: промине тоска,
Ти крила душі розправиш,
І ніжна біла рука
Торкнулася білих клавиш.

Та тихий тужливий спів
Пронісся в темній кімнаті,
І поки він вечорів,
Спинить його не могла ти.

І стала сама смутніш
Від тіней в твоїй оселі,
Здавалось, що ти стоїш
Одна у німій пустелі

І бачиш, як день згаса,
І небо зникає синє,
І ніжна твоя краса
Навіки, навіки гине...

Володимир Мономах

Дивився з вежі
На темний бір,
Там слід ведмежий
І вовчий зір.

Там бродять тури
У даліні,
А дуб похмурий
Ковтає дні.

Дививсь і зброю
Стиснув хутчію,
Соколім двоє
Враз на плечі.

Бичача шия,
Мов камінь, крик,
Не Візантія —
До степу звик.

Залізна шкіра,
Серце тверде —
На роги звіра
Не попаде.

О Мономаше!
Ти не навчай,
Що щастя наше
Покора й рай.

Зійдуть на попіл
Бліді ценці,

А спис і сокл
В твоїй руці!

Гримить відвага
На всі віки —
Той крик варяга,
Той стиск руки!

1923

Київ

Не до тебе пливли скандинавські герої,
Бойовими човнами розкинувши стан.
Ні вінками Атен, ні руїнами Трої
Не прославив тебе чужоземний Боян.

Хто повірить словам,
що Андрій Первозванний
На високих горах твою славу прорік?
В темну безвість віків
одійшли каравани
Ватажків степових
та азійських владик.

Що владарів колишніх
потлілі клейноди!
І на схід, і на південь
твій раб мандрував —
Чуєш, там, вдаліні, велетенські заводи
Іншу долю кують, інше сяєво слав!

На майданах твоїх
рік за роком конає,
Поміліла ріка, вал зрівнявся — осів,
Але пісня летить у поля у безкраї,
Наче ластівка з теплих країв.

1922

Не вино, не сон і не отруту..
В темній чаші — спокій і вода.
Ти неславив затінки і скруту.
Подивись: проходить череда.

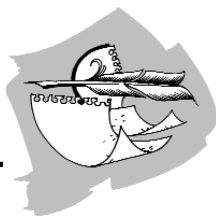
Жовтий промінь сяє на оборі,
Півником червоним у вікні.
Руки загорілі і не скорі
Подали напитися мені.

Я напився і сказав: спасибі!
За селом яри і далечинь,
І вітряк вклонився чорній скибі,
Тій роботі впертих поколінь.

Срібні верби, не згадайте лихом
Злидарів і мрійників-невдах.
Курявою і гудінням тихим
Стелється повечорній шлях.

1924

на найпопулярніші ідеологи і духовні палadini київського неокласицизму — Зеров і Филипович. Саме їх він назвав борцями проти “плужанського” та “гартов’янського” примітивізму і навіть “проти провінційної залежності від Москви”. І це, зауважимо, при тому, що Павло Филипович намагався триматися від політики осторонь.

Державин перший із критиків відзначив сувору стриманість поета, глибоку концентрацію у нього “образно-символістського мислення”, рафіновану взаємодію синтаксису й ритму, своєрідність епітетів і порівнянь, свіжість його любовної лірики, яку оцінював як виклик шаблону й банальності. Що це так, досить заглибитися у вірші “Синіє сніг, і стелється розмови”, “Я ждав: промине тоска”. Проникливо зауважено й подвійний вплив Филиповича на

Ольжича — світоглядний і стилістичний.

Зеров у листі до Тичини зауважив, що він, Филипович, пише від голови, а не від серця. Це справедливо тільки щодо частини віршів. Під хисткою рівновагою поезії Филиповича, а надто інтимної, чутливе вухо вловить і психологічну напругу, і затаєну тугу за ідеалом, і ту бентежність, що не вельми узгоджувалася з канонами неокласицизму. Не вписувалася в його естетику і метрика віршів, написаних дольником. А таких віршів у Филиповича чимало, надто у першій книжці. Це переконливо довели дослідники його творчості.

До неокласицизму Филипович рухався, не цураючись символізму. Ті його вірші мають свій чар.

*Він тікав, і дививсь, і знову
Зупинявся між тихих трав.*

*Загубив золоту підкову
І на обрії десь упав.
І, мов душі, давно померлі,
Підіймались тумани там,
Де вечірні тіні простерли
Перед небом убогий крам.*

Крізь символічні тумани прорізувалися контури міста, “проклятого Богом”.

*Тіні людей і камінь —
Важко моїм очам.
Бачу блакитні плями —
Неба дешевий крам.
А серед вулиць купу —
Всіх заведе одчай.
Хтось промінє, купить,
Хтось обідніє вкрай.
Вийшов і я, бо мушу,
Вийшов та крикнув сам:
“Хто промінє душу?
Душу свою віддам”.*

У першій збірці Филипович ще міг оприлюднити вірші, що з

відстані в часі сприймаються як виклик кривавій епосі. “Хай живуть і квіти й рослини у країні бідній моїй! Ясний степе, степе без краю, срібна пісне роси й трави, вас кохаю, вас закликаю, хочу бути таким, як ви”. Твердив про “непорушну згоду поля, людини, дня”, але ту згоду порушила хамова сила. Закликав учитися “прекрасного спокою”, а спокій обертався на збурення й катастрофи.

Маланюк казав про перевагу ремесла у поезії Филиповича, але поезія опирається цьому твердженню. Так, поетичний хист Филиповича у зіставленні з іншими неокласиками поступається їм у самостійності, аж до прямого перегукування, скажімо, з Рильським, але й притягує погідною шляхетністю, непрямо означеним перебігом душевних станів, витонченістю імпресій, виявом особистісного.

“Тепер я скрізь, де світло і любов”, — сказано поетом. Світлом і любов’ю перейняте краще з написаного ним. Як натура глибока й прозрілива, Филипович раніше від інших усвідомив приреченість своєї інтелектуальної музи в епоху канібалів і звелів їй мовчати ще до настання крутих розправ. В останні роки життя він майже повністю відійшов від поезії і з головою занурився у наукову та викладацьку діяльність. Його поетичні переклади — можливо, ще й спроба заповнити свою власну поетичну нішу, яка, по суті, була заповнена лише частково.

Колоритна постать доби українського відродження, Павло Филипович рельєфно вписаний часом до того гурту високоосвічених поетів, які за нормальних обставин могли б змінити ландшафт української поезії і вивести її на якісно інший рівень.

***	Нехай знаходить золоті піщини В просторі синім мрійний рахівник — Сховалось сонце у земній долині, Невже і ти до неї ще не звик?	***	Небо осіннє, мов квітка, марніє, Сохне стерня, затихають лани. Птиці у вирій вертають, Маріє, Вільним трикутником височини.	В ланах, як лані, Ватаги снів.	Приваблюючи фарбами пісень Мандрівників далеких, випадкових.
	Вона широка, тепла і вагітна, Упали роси і росте трава. Спить на стеблині кузка непомітна, Одпочивають в шелестах слова.		В хмарах росте і темніє фортеця, Вітер спинає невпинний свій крок, Вранці прокинешся — не засміється Сонце — на сонці вже перший льодок.	А небо синє Ураз Знаходить в скрині Срібlistий час.	І непомітно передай вікам Оті пилини сховані насіння. Смерть не мине, і ти загинеш сам, Та безліч раз зійдуть твої творіння.
	Тож і тобі не треба нарікати І викликати сторожа: впусти! Нащо писать: сестра, дружина, мати? Ти п’єш цілунок темний і густий.	1924	От і тебе поневолять спочинок. Де ті думки — золоті кораблі? Серце твоє — мов маленький будинок На неосяжній холодній землі.	1923	1922
***	Минула ніч тривожно і безславно. І скрізь степи, і всюди вороги. Коли ж ти вийдеш, ніжна Ярославно, На темний вал одчаю і жаги?	***	Затверднула земля, і сонце примерзає, Несуться сани, і летить сніжок. І ми помітили: мов гострий полозок, І думка десь блискучий слід лишає.	Не тане день У синю плин,ь, Бджола гуде — На землю глянь!	***
	Невпинний вітер мече гострі стріли, Високе сонце п’яну спеку лле. А я не бачу, де ті руки милі, Що захистить могли б життя моє.		Як все змагається нерадісну любов Перемогти — накреслити на кризі! Над обрієм схилились хмари сизі, Короткозорий грудень надійшов.	З усіх рослин Веселий дзвін, А сивий млин, Сліпий чабан,	І ти взяла моє надбання — Безжурний подих, сяйво слів; Перегоріла радість рання, І день притих і занімів За косогорами розстання — Тривога, стума, тоскний гнів.
	Лише Кончак дочку свою вродливу Причарувати бранця намовля, І чорну пристрасть, вільну і зрадливу, В чужих піснях вже почуваю я.	1922	Мов сірі дні, умруть бажання кволі, Не стане слів, і я скажу: прощай! А ти лети і ластівкою в полі Над колосками срібними кружляй.	Сидить і жде — І над усім Розлився день, Мов океан.	Безладним подувом задуми Ласкаве викличу ім’я, А мрію не знайдем одну ми, До тебе не прилину я, Вартує жаль, темніють думи, Мов квітів зірвана сім’я.
***	Це призначив тоскний, неблаганний У поживклій книзі листопад. Зникли квіти і колишні панни, Що приходять у порожній сад.	***	Яр проминеш і озеро побачиш, Об ясні води ти крилом черкни; Мене нема, а ти не ждеш, не плачеш, Стриваєш сонце, спогади і сни.	Здивуй увагою своєю Той черепок, що зник і виник! — Там в стінах темного музею Колишніх задумів спочинок.	Не перша ти і не остання — Самотнє серце не таїть, Чому ж, згадавши це кохання, Воно не може заніміть? Для чого знов росте змагання Невпинно і несамохит?
	Треба жити вкупі і трудніше, Сонний чад дітей і димарів... А над ними тільки вітер свище, Сизий вечір і осінній гнів.		Уся земля, мов килим, під тобою, З усіх джерел дзвенять мої пісні. Дорогою прослалась голубою Тобі ясні і неосяжні дні.	Там крізь минулого тумани Мистецтва ще горять сузір’я, Там квітами із порцеляни Вквітчалось тихе Межигір’я.	Дотик блідої руки, Хвиля тепліни на мить. — Десь пролітають віки І хуртовина шумить.
	Ти була такою молодою — Зупиніть невпинний лет часу! Де та мудрість мрійного спокою? Я повік її не піднесу.	1922	Лети ж, лети — в повітрі золотому Минулі весни повернулись знов. І тільки ти не повертай додому: Тепер я скрізь, де світло і любов.	1925	***
	За холодним вітром листопаду — Тротуари, листя, візники... Мов дитина, невимовно радий, Доторкнувся до теплої руки.	1924	Вітри і розталь У плин,ь! Як жити просто, Стерно покинь!	***	Єдина воля володіє світом, Веде в майбутнє нас єдиний шлях. Ми умремо з єдиним заповітом В непереможних і міцних серцях.
	Подивися, наче сиві птиці, Полетіли хмари в далечинь, Місто кличе білі блискавиці, В п’янім серці радість і теплінь.	1924	Земля, і камінь, І спів,	Лиш ніжний келих нахилиє її І тягнеться, як пролетить метелик, І кожна мушка — радісний носій Дарунку квітів ясних і веселих.	Врятує вроду і себе людина, Життя зросте над попелом руїн, — Велика мрія, мудра і єдина, Недаром дзвонить у всесвітній дзвін.
				Навчись і ти, коли прийде твій день, Віддати усім прозорий мед любові,	Віки летять, а в неозорім морі Єдине сонце для землі горить, І всі колись з’єднаються в просторі — Людина, звір, і квітка, і блакить.

“За кордоном будівництво з використанням глини набуває не просто широкого застосування, а є своєрідною модою”.

Уляна ВОЛКОВСЬКА

Днями завітала у “Клуб прикладної екології”. Він працює у будівлі, зведеної за індустріальною технологією, проте завдяки праці ентузіастів Андрія та Вікторії Бобровицьких, створено шоурум, який може слугувати прикладом. Господарі з друзями власноруч виготовили тюки, меблі, дерев’яні стіни покривали лляною олією тощо. Нині тут регулярно проходять семінари з екобудівництва та проводиться робота у кількох напрямках: будівництво житла з природних матеріалів, екоадаптація готового житла, автономні джерела енергії, створення екопоселень.

— У нас історично було розвинене будівництво із саману. Наприклад, після війни в умовах повної розрухи житла будували саме з цього матеріалу. Нині в Україні може бути мінімум десять-дванадцять технологій, які трішки відрізняються одна від одної, але дають змогу створювати повноцінні будинки. Можна будувати з глини, землі, соломки, очерету. Лише видів будівництва з глини п’ять, — розповідає Андрій.

На перешкоді такого будівництва в місті стоять компанії, які виготовляють сучасні будматеріали, та звичайні упереджені громадяни. Побуває думка: якщо хата з саману, то це бідна хата. Насправді Україна найкраще пам’ятає ці традиції і могла б бути прикладом для наслідування за кордоном.

— Я завжди ставився до міста як до території, де складно жити, — продовжує Андрій. — На семінарах з екобудівництва я розповідаю, як будуватися з нуля з природних матеріалів. Але більшість слухачів казали: “У мене вже є будинок, я не збираюся будувати новий. Як жити в тих умовах, в яких перебуваю зараз?” Завдяки цьому в діяльності нашого клубу з’явився новий напрям на адаптацію звичайного житла, не змінюючи його координат. І з’ясувалося, що пристосування набагато потрібніше людям. Це викликало серйозний інтерес.

Екобудівництво: за чи проти?

Метал, скло, бетон, цегла — звичні матеріали в приватному, серійному, соціально-культурному будівництві. Якщо пересічному українцю у місті запропонувати житло з глини, соломки, очерету чи інших природних матеріалів, то... Хтось лише іронічно усміхнеться і сприйме це як таке собі дивацтво, хтось згадає казку про трьох поросят як переконання, що така хатинка розвалиться від пориву вітру. А дарма. За кордоном, зокрема у Франції, Канаді, Німеччині, будівництво з використанням глини набуває не просто широкого застосування, а є своєрідною модою. Створюються цілі екопоселення, які мають неабиякі переваги. Здавалося б, для нас природні матеріали традиційні, зважаючи на досвід предків, проте українці не поспішають їх використовувати. Треба сподіватися, що приказка “нове — це давно забуте старе” все-таки спрацює...

Часто, коли йдеться про екологічне будівництво, люди цікавляться фен-шуй, вивчають ведичні організації простору, екзотичні елементи дизайну, не звертаючи уваги на важливі практичні моменти.

— Буває, приїздиш на будмайданчик, а тобі кажуть: “Ви компас із собою взяли, щоб за зірками будувати?” — розповідає господар Клубу. — Іноді замовники, начитавшись “розумних” книжок, чомусь вва-

жають, що їхній будинок має стояти “саме на цьому місці”. Раніше, обираючи місце для будинку, враховували особливості ландшафту тощо. А нині це все часто відірване від реальності, і люди думають, що за рахунок побутового “шаманізму” зможуть комфортно жити в будинку, який стоїть на якомусь незрозумілому місці. І доводиться їх переконувати.

Нерідко до Клубу звертаються ресторатори для відтворення давнього народного стилю на зразок того, який ентузіасти створили у Клубі.

— Якось поруч із клубом ми зачищали територію від кущів і подумали, що з цього матеріалу також щось можна виготовити. І сплели тин. Так само деякі меблі ми виготовляли зі звичайних палок. Якщо вийхати за місто, то хату можна побудувати на 30 % з місцевих матеріалів, а це вже суттєва економія.

У Клубі відбуваються культурні заходи, вечорниці, майстер-класи, які формують інтерес до національної культури, історії, традицій. У перспективі засновники Клубу планують створити подібний екоцентр за містом, де можна буде повністю реалізуватися, займатися землеробством, вивчати давні ремесла, створювати будинки за різноманітними технологіями.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

2 квітня ц. р. Музей літератури в Києві (вул. Богдана Хмельницького, 11) запрошує шанувальників веселого слова на традиційне свято “Усмішка квітня”. У святі беруть участь ВУТ “Просвіта”, творчі об’єднання гумористів та дитячих письменників Київської організації НСПУ, редакція журналу “Перець”, а також юні гумористи столичних шкіл. Початок свята — о 13.00 годині.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор Павло МОВЧАН

Головний редактор Любов ГОЛОТА
Редколегія Любов ГОЛОТА (голова), Ярема ГОЯН, Павло МОВЧАН, Олександр ПОНОМАРІВ, Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора Петро АНТОНЕНКО 279-49-47, Євген БУКЕТ 279-39-55

Заступник головного редактора з виробничих питань Наталія СКРИННИК 278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар Ірина ШЕВЧУК
Відділ просвітянської роботи Надія КИР’ЯН 270-55-57
Відділ культури Микола ЦИМБАЛЮК 279-49-47

Відділ коректури Тетяна ЩЕРБАК Ірина СТЕЛЬМАХ 278-63-69

Комп’ютерна верстка Ірина ШЕВЧУК, Олег БЕССЬКИЙ 278-63-69

Кореспондент Уляна ВОЛКОВСЬКА

Черговий редактор Микола ЦИМБАЛЮК

Бухгалтерія 279-41-46

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ на комбінаті “Преса України” у середу. Зам. № 3301213
Наклад у березні — 20 400

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети “Слово Просвіти” — 30617

